

ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΟΥΡΛΟΥΜΗΣ
ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

55

ΥΔΑΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ
ΑΘΗΝΑ 2004

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

Πρόεδρος ΤΑΚΗΣ ΑΡΑΠΟΓΛΟΥ

Άντιπρόεδρος ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΚΟΚΚΙΝΙΔΗΣ

Γενικός Γραμματέας ΒΙΚΤΩΡ Θ. ΜΕΛΑΣ *Ταμίας* ΜΙΧΑΗΛΣ ΤΙΒΕΡΙΟΣ

Μέλη ANNA ΑΒΡΑΜΕΑ, ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΔΙΑΜΑΝΤΟΥΡΟΣ,

ΙΑΚΩΒΟΣ ΚΑΜΠΑΝΕΛΛΗΣ, Κ. Β. ΚΡΙΜΠΑΣ,

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΟΥΛΛΑΣ

Διευθυντής του Ίδρυματος ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΚΑΨΑΛΗΣ

ISBN 960-250-280-0

© Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2004

ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ ΧΩΡΟ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΟΥΡΛΟΥΜΗΣ, ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ

*Οίκιας περιβάλλον, κέντρων, συνοικίας
πού βλέπω κι όπου περπατώ χρόνια και χρόνια.*

*Σέ δημιουργήσα μέσ σέ χαρά και μέσ σέ λύπες:
μέ τόσα περιστατικά, μέ τόσα πράγματα.*

Κ' αίσθηματοποιήθηκεςλόκληρο, για μένα.

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

«Στόν ἴδιο χῶρο» εἶναι ὁ τίτλος τοῦ καβαφικοῦ ποιήματος πού παραθέτουμε· θά μπορούσε νά εἶναι καί ὁ τίτλος τῆς ἔκθεσης πού στάθηκε ἡ ἀφορμή γιά τήν προκείμενη ἔκδοση – ἂν μέ τή λέξη «χῶρος» ἐννοήσουμε ὅ,τι ἀποτελοῦσε τὸ ζωτικό περιβάλλον, τήν ἀκτίνα οἰκειότητας, ὅπου διαδραματίστηκε ἡ κατὰ τὰ ἄλλα κοινότατη ζωὴ τοῦ ζωγράφου Ἀνδρέα Βουρλούμη (Πάτρα 1910 - Ἀθήνα 1999): τὰ σπίτια ὅπου ἔζησε, τίς συνοικίες καί τοὺς δρόμους ὅπου περπάτησε, τὸ ἐργαστήριό του στὸ Παγκράτι, τὴ θεά ἀπὸ τὸ μπαλκόνι τοῦ σπιτιοῦ του, τὸν Ὑμηττό, τὸν Λυκαβηττό καί τὸν τροῦλλο τοῦ Ἀγίου Διονυσίου, τὰ οἰκεῖα πρόσωπα, τοὺς φίλους, τοὺς περαστικούς διαβάτες. Καί δίπλα σ' αὐτὰ οἱ ἄλλοι τόποι, οἱ ἐκτὸς πόλεως, κοντινοὶ καί αὐτοὶ στήν τάξη τῶν αἰσθημάτων του καί ἐξίσου οἰκεῖοι: ἡ Αἴγινα, πάνω ἀπ' ὅλα, μέ τὸ μέχρι προ-

χθές ανέπαφο άττικὸ τοπίο τῆς, ἡ θεά τῆς θάλασσας, τὰ δέντρα. "Όλα αὐτὰ ζωγραφισμένα ξανά καὶ ξανά, μὲ κάθε περίσταση, σὲ ἄλλα χρόνια καὶ σὲ διαφορετικὲς ἡλικίες, σὲ διαφορετικὲς ἐποχὲς τοῦ χρόνου, μὲ διαφορετικὸ φῶς καὶ ἀπὸ διαφορετικὲς γωνίες, ἀλλὰ —ὑπόθεση ἰδιαίτερα ἐντυπωσιακὴ, ἂν ἀληθεύει— μὲ τὸ ἴδιο πάντα αἶσθημα, βαθύ, διακριτικὸ καὶ γενναϊόδωρο.

Στὸν ἴδιο χῶρο λοιπόν, ἐκεῖ ὅπου ὁ Ἄνδρέας Βουρλούμης, ζωγράφος Ἀθηναῖος κατὰ τὴ δική του δὴλωση («πάντα αἰσθανόμουν ὅτι ἡ ζωγραφικὴ μου ἦταν δεμένη μὲ τὴν Ἀθήνα»), παρατηρεῖ καὶ αὐτοπαρατηρεῖται. Στὸν ἴδιο χῶρο: ὄχι μόνο στὸ «ἐπίσημο» ἔργο, τὰ λάδια καὶ τὶς μεγαλύτερες, ὀλοκληρωμένες ἀκουαρέλες, ἀλλὰ καὶ στὸ ἀνεπίσημο, τὸ ἀφανές: στὰ ἀναρίθμητα μέχρι στιγμῆς μικρὰ καὶ εὐτελῆ σημειωματάρια (τὰ μπλοκάκια ποὺ ἀγοράζουμε στὸ περίπτερο), μόνιμο ἐξάρτημα, ὅπως φαίνεται, τοῦ καθ' ἡμέραν βίου του, ὅπου ὁ Βουρλούμης, μὲ νηφάλιο πάθος, ζωγραφίζει καὶ σχεδιάζει ἀδιάκοπα, μεταστοιχειώνοντας τὸ χῶρο τῆς ζωῆς του σὲ ζωγραφικὸ χῶρο, χωρὶς νὰ παραχωρεῖ οὔτε μιὰ πιθαμὴ τοῦ αἰσθηματός του σὲ εὐχερεῖς, ἄσχετους πρὸς τὸ ἔργο του, συμβολισμούς. Σ' αὐτὴ τὴν ἀνθρωπογεωγραφία τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ὁ ζωγράφος Βουρλούμης θὰ τοποθετήσει καὶ τὸν ἑαυτό του, ὄχι

πιά στην περίοπτη θέση του ώριοπαθοῦς παρατηρητῆ ἀλλὰ σὰν ἓνα πρόσωπο ἀνάμεσα σὲ ἄλλα πρόσωπα, ἓνα τοπίο πὸν γερνάει ἀνάμεσα στὰ ἄλλα τοπία, ἀστικά καὶ μὴ, μιὰ εἰκόνα ἀνάμεσα στὶς ἄλλες εἰκόνες τοῦ βιωμένου χρόνου.

Ἄν δὲν ἀπατῶμαι, τὸ ποσοστὸ τῶν αὐτοπροσωπογραφιῶν στὸ σύνολο ἔργο τοῦ Βουρλούμη εἶναι ἰδιαίτερα ὑψηλό. Τόσες αὐτοπροσωπογραφίες, τόσο ἀνεπιφύλακτα καὶ ἀφοπλιστικά καμωμένες, μὲ τὰ ἴδια ἀπλά καὶ εὐγενῆ ὑλικά τῆς τέχνης του, δὲν μαρτυροῦν ἀλαζονεία ἢ ἐγωπάθεια, τὴ βασανιστικὴ ἀνησυχία τῆς ἀνεκπλήρωτης προσωπικότητος, ἀλλὰ τὸ ἀκριβῶς ἀντίθετο: ἀνθρωπο συμφιλιωμένο μὲ τὰ ὄριά του. Ἔτσι νομίζω μᾶς ἀντικρίζουν οἱ αὐτοπροσωπογραφίες του, αὐτὸν τὸν συνετὸ λόγο μᾶς ἀπευθύνουν σιωπηρά. Ἐδῶ ἐντυπωσιάζει πάλι, γιὰ τὴ στοχαστικὴ τῆς ἀκριβείας, μιὰ ἄλλη ἐπιγραμματικὴ διατύπωσή του: «ἡ ζωγραφικὴ συγγενεὺς μὲ τὴ γραφὴ καὶ ἐπομένως μὲ τὸν λόγο».

Τί θὰ σήμαινε ἄραγε ἡ λέξη «εἰλικρίνεια» γιὰ τὴ ζωγραφικὴ – ἢ γιὰ ὅποιαδήποτε ἄλλη τέχνη; Εἰλικρινὰ δὲν ξέρω. Ἴσως νὰ εἶναι ἡ πιὸ ἀνάρμοστη, ἢ πιὸ φάλτσα λέξη πὸν θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἐπιστρατεύσει γιὰ νὰ ἐπαινέσει ἓνα ζωγραφικὸ ἔργο. Ἴσως. Ἐντούτοις, ὅσο καχύποπτοι κι ἂν ὀφείλουμε νὰ σταθοῦμε ἀπέναντι σὲ ὅποιον ἀερίζει

ἀφελῶς τὴν λέξη αὐτὴν (ἢ ὅποια ἄλλη συνώνυμή της), ἄλλο τόσο πρέπει νὰ ἀναρωτηθοῦμε γιατί κάποια ἔργα (καὶ τὸ ἔργο τοῦ Βουρλούμη εἶναι ἀσφαλῶς ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ ἐλάχιστα) τὴν ὑπαγορεύουν ἀβίαστα, σχεδὸν μᾶς ὑποχρεώνουν νὰ τὴν συλλαβίσουμε, καὶ τὴν κάνουν ν' ἀκούγεται χωρὶς κανένα χάσμα, χωρὶς παραφωνία. Φαίνεται πῶς γιὰ τὸν Βουρλούμη ἡ ζωγραφικὴ ἦταν ἐντέλει τρόπος ζωῆς.

Αὐτὴ ἡ ἀδιάκοπη καταγραφή τοῦ ὄρατοῦ κόσμου, αὐτὸς ὁ συνεχὴς ἐορτασμὸς τῆς φθαρτῆς ὕλης (ποῦ ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἰσχυρότερη πνευματικὴ κατάθεση τοῦ Βουρλούμη), δὲν θὰ εἶχε τὸ ἀποτέλεσμα ποῦ ἔχει ἐπάνω μας, δὲν θὰ μᾶς κέρδιζε μὲ τὴν ἀφοπλιστικὴ ἡρεμία της καὶ τὴν εὐκρίνεια τῶν αἰσθημάτων της, χωρὶς τὸ ἀνάλογο ἠθικὸ της βάθος, τὸν ὑποκείμενο λόγο της. Αὐτὸν τὸν βαθύτερο ἠθικὸ τελεστή τῆς ζωγραφικῆς τοῦ Βουρλούμη τὸν βρίσκει κανεὶς διατυπωμένο, μὲ καίρια ἀπλότητα καὶ σαφήνεια, σ' ἓνα αὐτοσχολίό του (ἀπὸ τὴν θαυμάσια ἔκδοση *Σημειώσεις ζωγράφου 1938-1940*. Πρόλογος-ἐπιμέλεια Ἀλέξης Τσαούσης, Ἰκαρος 1999):

Ἡ Μονὴ στὴ Σαλαμίνα – τῆς Φανερωμένης. Τὸ ἔκανα ἀπὸ τὸ Μεγάλο Πεῦκο. Τί ὠραία ποῦ εἶναι ἡ Ἑλλάδα. Ἄ! Πόσο μακριὰ αὐτὸ τὸ bleu τῆς θάλασσας. Δηλαδή τί εὐδαιμονία αἰσθάνεται κανεὶς ὅταν εἶναι νέος καὶ κάθετα ἐκεῖ, καὶ

τὸν χτυπάει ὁ ἥλιος καὶ βλέπει αὐτὸ τὸ πράγμα, καὶ λέει, θὰ πάω σὲ λίγο ἐκεῖ κάτω καὶ θὰ βουτήξω μὲς στὴ θάλασσα. Τί εὐδαιμονία, δόξα ὁ Θεός, τὰ ζήσαμε αὐτά!

Νιώθουμε ὅτι ἡ ἀπλὴ αὐτὴ ἀναφώνηση, «τὰ ζήσαμε αὐτά», συνοψίζει τὸ συστατικὸ ἦθος τῆς ζωγραφικῆς τοῦ Βουρλούμη: ἓνα εἶδος αἰσθηματικῆς ἀγωγῆς ποὺ ὀλοκληρώθηκε ἀφανῶς μέσα στὸν ἀργὸ χρόνο τῆς τέχνης του, μιὰ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὴ ζωὴ ποὺ στρέφεται τώρα διακριτικὰ καὶ ἀνεπιτήδευτα πρὸς τὴ μεριὰ τοῦ θεατῆ.

Τὸ τεῦχος αὐτό, μικρὸ ἀλλὰ εὐγλωττο δεῖγμα τοῦ τεράστιου καὶ ἐνιαίου ζωγραφικοῦ ἔργου ποὺ πραγματοποίησε ὁ Βουρλούμης, μὲ καιρὸ καὶ μὲ κόπο, μέσα στὰ σημειωματάρια του, σχεδιάστηκε σὰν συμπλήρωμα στὴν ἔκθεση Βουρλούμη ποὺ διοργάνωσε τὸ Μορφωτικὸ Ἰδρυμα τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας. Περιλαμβάνει πενήντα πέντε ὕδατογραφίες ἀπὸ δεκατέσσερα μικρῶν διαστάσεων σημειωματάρια (σπιράλ ἢ βιβλιοδετημένα). Οἱ ὕδατογραφίες τυπώθηκαν σὲ μονές (δεξιές) σελίδες. Στὸ πάνω μέρος τῆς ἀριστερῆς σελίδας, ἀπέναντι ἀπὸ τὴν πρώτη ὕδατογραφία καθεμιᾶς ἀπὸ τίς δεκατέσσερις ἐνότητες, δίδονται τὰ πλήρη στοιχεῖα τοῦ μπλόκ: ἀριθμὸς (ἀντιστοιχεῖ σὲ μιὰ πρώτη καταλογογράφηση τοῦ Ἀρχείου Βουρλούμη), διαστάσεις, ἀριθμὸς φύλλων, ἀριθμὸς περιεχόμενων ἔργων

καὶ χρονολογία (ὅπου εἶναι γνωστή). Στὸ κάτω μέρος τῆς ἀριστερῆς σελίδας δίδονται τὰ στοιχεῖα τῆς παρακείμενης ὕδατογραφίας: ὁ αὐξων ἀριθμὸς τῆς στὴν παρούσα ἔκδοση, ὁ κωδικὸς ἀριθμὸς τοῦ μπλόκ (μὲ τὴ συντομογραφία Σημ.) καὶ ὁ ἀριθμὸς τοῦ φύλλου, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὴν ἔνδειξη r (=recto) ἢ v (=verso). Τριάντα τρεῖς ὕδατογραφίες τυπώθηκαν σὲ πραγματικὸ μέγεθος, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιπες εἴκοσι δύο (οἱ 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 15, 16, 17, 18, 21, 22, 24, 25, 28, 37, 38, 40, 41, 49 καὶ 50) σμικρύνθηκαν κατὰ ἓνα δέκατο τοῦ πραγματικοῦ τους μεγέθους.

Οὔτε ἡ ἔκθεση οὔτε ἡ ἔκδοση δὲν θὰ εἶχαν πραγματοποιηθεῖ χωρὶς τὴν ἀνεπιφύλακτη ἐμπιστοσύνη μὲ τὴν ὁποία ἀγκάλιασε τὸ ἐγχείρημα ὁ κ. Παναγῆς Βουρλούμης, γιὸς τοῦ ζωγράφου δὲν θὰ εἶχαν πραγματοποιηθεῖ χωρὶς τὴν καίρια συμβολὴ τοῦ κ. Γιώργου Χατζημιχάλη καὶ τοῦ κ. Ἀλέξη Τσαούση, τῶν δύο ἄτυπων ἀλλὰ οὐσιαστικώτατων ἐπιμελητῶν τῆς ἔκθεσης· καὶ δὲν θὰ εἶχαν πραγματοποιηθεῖ χωρὶς τοὺς κόπους ὄλων τῶν συντελεστῶν τοῦ Πολιτιστικοῦ Τμήματος τοῦ ΜΙΕΤ. Τοὺς εὐχαριστοῦμε ὄλους ἀπὸ καρδιᾶς.

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΚΑΦΑΛΗΣ

Ἦξερα ὅτι αὐτὰ πού βλέπω ἔτσι στο δρόμο εἶναι σημαντικά καὶ δὲν ἤθελα νὰ πηγαίνουν ἐντελῶς χαμένα. Ἦξερα ὅτι αὐτὸς ὁ ἐρεθισμὸς σοῦ δίνει τὴν ικανότητα τῆς ἐκφράσεως καὶ ἦταν καὶ μία ἐξάσκησις. Ἐβλεπα κάτι ὠραῖο καὶ ἔλεγα, ἄχ, τί ὠραῖο! Ἐδοκίμαζα νὰ τὸ κάνω.

A. B.

Σημειωματάριο άρ. 35
16,4 x 10,5 εκ., 49 φύλλα
63 σχέδια με μολύβι ή μελάνι + 3 ύδατογραφίες
Πρό τοῦ 1953

Σημειωματάριο άρ. 21

17,6 x 12,5 εκ., 30 φύλλα

28 (2 λυτά) σχέδια με μολύβι ή μελάνι + 8 ύδατογραφίες

1949

4. Σημ. 21, φύλλο 12r

Ειρήνη-Ό πρήσκουλας, 12/1/49

Επίσημο

ὁ περὶ σκουλαρι

12/1/49

6. Σημ. 21, φύλλο 21 r

Κάρβουνα στην αύλη έργοστασίου ΕΡΚΑ

7. Σημ. 21, φύλλο 22r

Θέα από εργοστάσιον ΕΡΚΑ

View of the Island of Ender

8. Σημ. 21, φύλλο 23 r

Αύλη έργου ΕΡΚΑ, Νέα Φιλαδέλφεια

Alte Lagerhaus in
Niederösterreich

10. Σημ. 21, φύλλο 29 r
Ντόλη Σούτζου

Maria Zofia

Σημειωματάριο άρ. 30

14 x 9,4 εκ., 44 φύλλα (1 λυτό)

45 σχέδια με μολύβι ή μελάνι + 3 ύδατογραφίες

1958

Σημειωματάριο άρ. 6
17,2 x 12,5 εκ., 41 φύλλα
36 σχέδια με μολύβι ή μελάνι + 6 ύδατογραφίες
1960 Καλοκαίρι.

ll

ka
si
in
paga

6002

Σημειωματάριο άρ. 9

17,5 x 12,5 εκ., 36 φύλλα

57 σχέδια με μολύβι ή μελάνι + 3 ύδατογραφίες

19. Σημ. 9, φύλλο 20r

Παλιατζής

age

Plafnarju

Σημειωματάριο άρ. 10
17,5 x 11 εκ., 42 φύλλα
48 σχέδια με μολύβι ή μελάνι + 8 ύδατογραφίες
1950;

Σημειωματάριο άρ. 16
16,5 x 11,6 εκ., 40 φύλλα
33 σχέδια με μολύβι ή μελάνι + 4 ύδατογραφίες
Αΰγ.-Σεπτ. 1965

30. Σημ. 16, φύλλο 4r
Πειραιεύς 8/65 Α.Β.

Finquero's 8/15 A.B.

paje'

a paje

paje

paje

gus kus
paje

paje

paje

Σημειωματάριο άρ. 18

16,5 x 11,5 εκ., 40 φύλλα

32 σχέδια με μολύβι ή μελάνι + 5 ύδατογραφίες

Σεπτ.-'Οκτώβρ. 1965

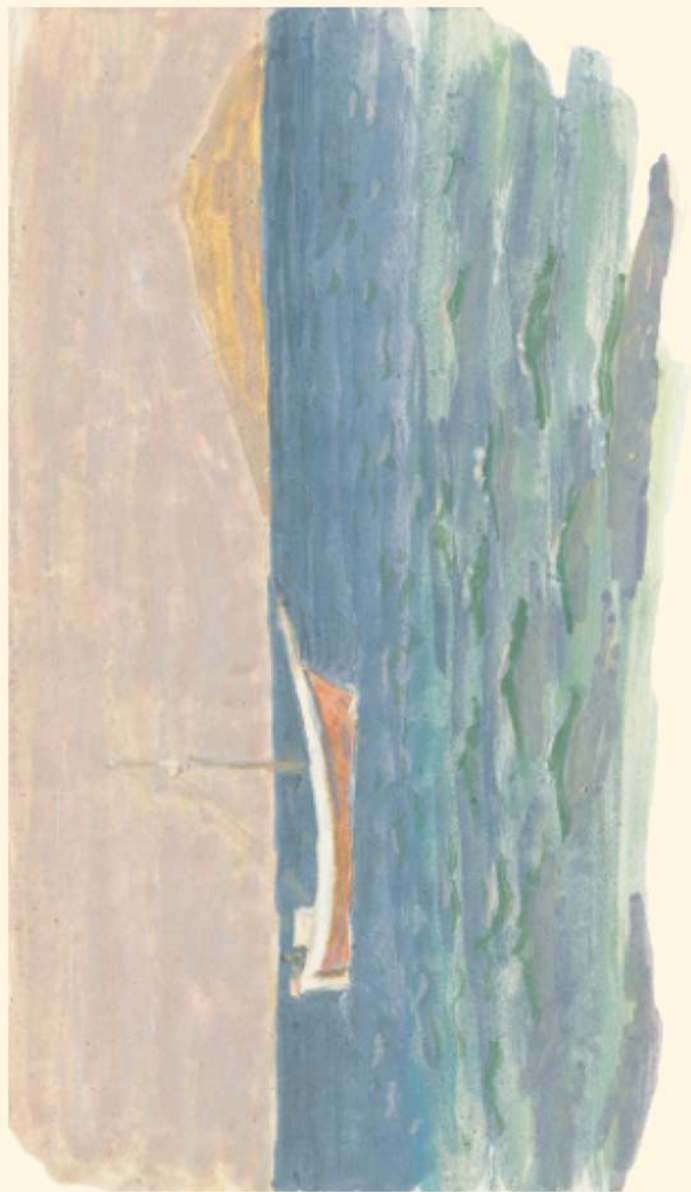
33. Σημ. 18, φύλλο 4r

A. B 65 Αΐγινα

AB 65
Arizona

36. Σημ. 18, φύλλο 14r
Στὸ πλοῖο μὲ ὀμίχλη

Σημειωματάριο άρ. 13
17,2 x 12 εκ., 35 φύλλα
32 σχέδια με μολύβι ή μελάνι + 7 ύδατογραφίες
Άπρίλιος-Μάϊος 1966

37. Σημ. 13, φύλλο 4r
Έμμητρος, Άθήνα από Λυκαβηττό

Sparks, Albin
and Swabian

Σημειωματάριο άρ. 24

16,8 x 10,5 εκ., 81 φύλλα

77 σχέδια με μολύβι ή μελάνι + 5 ύδατογραφίες

1956 ή 1957

blau
vianero

unser
brot
roch

Σημειωματάριο άρ. 25

16,2 x 11.2 εκ., 44 φύλλα

56 σχέδια με μολύβι ή μελάνι + 2 ύδατογραφίες

1957

Σημειωματάριο άρ. 26

16,1 x 11,3 εκ., 52 φύλλα

61 σχέδια με μολύβι ή μελάνι + 2 ύδατογραφίες

2024

5

Σημειωματάριο άρ. 31

16,5 x 11 εκ., 41 φύλλα

37 σχέδια με μολύβι ή μελάνι + 4 ύδατογραφίες

52. Σημ. 31, φύλλο 20 r
ὁδὸς Ἁγίου Σπυρίδωνος

St. Agnes Church

Σημειωματάριο άρ. 41

16,4 x 10,5 εκ., 49 φύλλα

43 σχέδια με μολύβι ή μελάνι + 1 ύδατογραφία

1963

Κλίση στή ζωγραφική έδειξα από μαθητής. Πρῶτος μου δάσκαλος υπῆρξε ὁ κ. Πίκ, Γάλλος, πού εἶχε φέρει τότε ἡ Κυβέρνησις γιά νά μετεκπαιδεύσει τοὺς δημοδιδασκάλους στὰ τεχνικά μαθήματα. Αὐτὸς μ' ἔμαθε — ἤμουν τότε ἔνδεκα ἐτῶν — τὸν τρόπο νά ἐργάζομαι ἐκ τοῦ φυσικοῦ.

Παρ' ὅλα αὐτά, σπούδασα χημικός. Τὸν πρῶτο χρόνο ὁ ἐνθουσιασμὸς ἦταν τόσοσ ὥστε ἀποροῦσα πῶς μοῦ πέρασε ἡ ἰδέα νά γίνω ζωγράφος. Ἀργότερα ὅμως ἀντιλήφθηκα ὅτι ὅταν ἔκλεινα τὰ βιβλία τῆς χημείας τὸ ἐνδιαφέρον μου ἦταν ἄλλοῦ: στὰ ὠραῖα πράγματα πού ἔβλεπα δίπλα μου καὶ στὸν ἐνθουσιασμὸ πού μοῦ χάριζαν.

Ἀφοῦ τέλειωσα τὸ Πανεπιστήμιο καὶ τὴ στρατιωτικὴ θητεία, ἀποφάσισα νά πάω στὸ Παρίσι νά δοκιμάσω τίς ἰκανότητές μου στή ζωγραφική, μὲ τὴν ἐπιπόλαιη ψευδαίσθησι πῶς ἂν ἔβλεπα ὅτι δὲν κάνω γιά ζωγράφος νά γυρίσω στὴν Ἐπιστήμη.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὠρίμασα καὶ κατάλαβα ὅτι ἡ Τέχνη εἶναι ὑπόθεσις ὀλόκληρης ζωῆς, ὅτι καμιὰ πρόβλεψις καὶ καμιὰ ἐγγύησις δὲν μπορεῖ νά ὑπάρξει γιά τὴν ἐπιτυχία ἢ τὴν ἀποτυχία τῆς καλλιτεχνικῆς σταδιοδρομίας. Πρέπει κανεὶς νά διακινδυνεύσει μὲ στήριγμα τὴ φυσικὴ του κλίση, τὸν ἐνθουσιασμὸ του. Κατάλαβα ἀκόμη ὅτι

ἀσφαλῶς ὑπῆρχαν ἄλλοι μὲ πολὺ δυνατότερο τάλαντο ἀπὸ μένα καὶ παραδέχτηκα ὅτι ἀξίζει νὰ στρατευτεῖς στὴν τέχνη σου ἔστω καὶ ἂν δὲν διακριθεῖς μέσα στοὺς πρώτους. Τὸ μόνο μέσο πὸ ὀρίζει ὁ καλλιτέχνης γιὰ νὰ δείξει ὅση ἀξία ἔχει εἶναι ἡ εὐσυνειδησία, δηλαδὴ ἐκεῖνο πὸ συνέλαβε καὶ γυρεύει νὰ ἐκφράσει νὰ προσπαθήσει νὰ τὸ πλησιάσει ὅσο τοῦ εἶναι δυνατὸν πιστότερα, χωρὶς νὰ λογαριάσει κόπο, ἀπογοήτευση, σβῆσιμο καὶ ξανάρχισμα.

Βρέθηκα λοιπὸν στὸ Παρίσι τὸ 1934. Πέρασα ἐκεῖ δύο χειμῶνες. Δὲν μπορῶ νὰ πῶ ὅτι ἀξιοποίησα ἀρκετὰ τὴν ἐκεῖ παραμονή μου. Εἶδα βέβαια πολλή καὶ καλὴ ζωγραφικὴ. Ἐπήγαίνα σχεδὸν κάθε μέρα στὸ Λοῦβρο. Ἐβλεπα τὴ σύγχρονη τέχνη στὶς γκαλερί, στὶς βιτρίνες τῶν ἐμπόρων. Ἄκουγα τὰ μανιφέστα καὶ τὶς συζητήσεις. Αὐτὰ τὰ μανιφέστα δὲν μὲ ἔπειθαν, τὰ ἔβρισκα μονομερῆ, καὶ φανέρωναν συχνὰ σύγχυση τῆς Τέχνης μὲ τὴν Ἐπιστήμη. Ἡ Τέχνη κακῶς ἐπιζητοῦσε νὰ στηριχτεῖ στὸ κύρος τῆς Ἐπιστήμης. Οἱ καλλιτέχνες ἐπέδιδωκαν ἀνακαλύψεις καὶ ἐφευρέσεις σὰν τοὺς ἐπιστήμονες καὶ τοὺς τεχνικούς. Ἐνῶ πιστεύω ὅτι ἡ τέχνη ἔχει νὰ κάνει μὲ ἓνα καὶ πάντα τὸ ἴδιο πράγμα, δηλαδὴ τὸ μυστήριον πὸ περιβάλλει τὴν ὑπαρξή μας, ἡ ἀνανέωσις τῆς τέχνης ἔγκειται στὸ γεγονὸς ὅτι ὁ κάθε ἄνθρωπος καὶ καλλιτέχνης εἶναι μοναδικός

καὶ ἀνεπανάληπτος καὶ τὸ ἔργο του, ἐφόσον εἶναι γνήσιο, εἶναι νεογέννητο καὶ πρωτόπλαστο.

Τὸ 1936 παντρεύτηκα, ἔγινα πατέρας, ἤρθε μετὰ ὁ πόλεμος καὶ πιά δὲν κούνησα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Ἄλλωστε πάντα αἰσθανόμουν ὅτι ἡ ζωγραφικὴ μου ἦταν δεμένη μὲ τὴν Ἀθήνα.

Στὰ δύσκολα πολεμικὰ καὶ μεταπολεμικὰ χρόνια, στὴν ἀκμὴ τῆς ζωῆς μου, κατάλαβα ὅτι τὰ προβλήματα ποὺ μᾶς ἀπασχολοῦν γύρω στὴν τέχνη μας δὲν μποροῦν νὰ βροῦν τὴ λύση τους παρὰ μόνον μέσα ἀπὸ τὴν ἀσκηση τῆς τέχνης. Ἀπάνω στὴ δουλειὰ τίθενται τὰ προβλήματα σωστὰ καὶ μέσα ἀπὸ τὴν πράξη παρουσιάζονται οἱ λύσεις.

[Αὐτοβιογραφικὸ σημεῖωμα, συντεταγμένο μὲ ἄγνωστη ἀφορμή, ποὺ βρέθηκε στὰ κατάλοιπα τοῦ ζωγράφου.]

Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἔχει διάφορες ιδιότητες, ἀντιδράσεις καὶ ἐκδηλώσεις. Ἐνας ζωγράφος ἄλλοτε μὲν αἰσθάνεται μιὰ ἀπροσδιόριστη δημιουργικὴ ὁρμή, τυφλὴ θὰ ἔλεγα, ἣ ὁποία τὸν σπρώχνει νὰ δημιουργήσῃ ἀπάνω σὲ μιὰ κενὴ ἐπιφάνεια ἓνα ὄν, τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του, μὲ κινήσεις ἀπάνω στὴν ἐπιφάνεια, μὲ συνδυασμὸ σχημάτων, μὲ τόνους, μὲ χρώματα, ἄλλοτε βλέπει στὸ φυσικὸ περιβάλλον του νὰ καθρεφτίζεται ὁ ἑαυτὸς του (ἢ τὸ ἀντίστροφο), καὶ αὐτὸ τὸ γινώριμο ποὺ βλέπει αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ τὸ ἐξωτερικεύσῃ μὲ σχήματα καὶ χρώματα, ἄλλοτε φαντάζεται μιὰ εἰκόνα ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἱστορία καὶ ἔχει τὴν ἀνάγκη νὰ τὴν πραγματοποιήσῃ, ἄλλοτε θέλει νὰ ἀφηγηθεῖ ἢ νὰ περιγράψῃ ἓνα γεγονός, ἓνα ἀντικείμενο, καὶ μπορεῖ νὰ τὸ κάνει γιατί ἡ ζωγραφικὴ συγγενεὺει μὲ τὴ γραφὴ καὶ ἐπομένως μὲ τὸν λόγον. Ἀνέκαθεν, μὲ σύμβολα ποὺ ἀναπαριστάνουν τὸν ἀντικειμενικὸ κόσμον κατορθώνει νὰ περιγράψῃ, νὰ ἀφηγηθεῖ ἱστορίες καὶ μύθους.

A. B.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΘΗΚΕ ΚΑΙ ΦΙΛΜΟΓΡΑΦΗΘΗΚΕ
ΣΤΗ ΜΕΜΙΓΡΑΦ ΚΑΙ ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΣΤΟ ΤΥΠΟ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΩΝ ΑΦΩΝ ΡΟΗ Α.Ε. ΣΕ 1.000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ
ΤΟΝ ΑΠΡΙΛΙΟ ΤΟΥ 2004 ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΚΑΙΡΙΑ
ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ «ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΟΥΡΛΟΥΜΗΣ.
Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ ΕΝΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΥ»
ΠΟΥ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΕ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΕ ΤΟ
ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

ISBN 960-250-280-0

ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΟΥΡΛΟΥΜΗΣ
ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

55
ΥΔΑΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ
ΑΘΗΝΑ 2004